

Frankfurt Notları 53: Alman Doktorlar Neden Almanya'dan Ayrılıyor?

Türkiye'de doktor göçü konuşulurken çoğu zaman aynı dar cümle tekrarlanıyor: **Doktorlar Türkiye'den ayrılıyor**. Sanki dünyanın geri kalanında bütün doktorlar kendi sağlık sistemlerinden memnun, yalnızca bizim doktorlar bavul hazırlıyormuş gibi bir algıda hareket ediyor. Oysa bu okuma hem eksik hem de yanıltıcıdır. Özellikle yurtdışında bir süre yaşamaya başlayınca şunu gördüm; küresel bir dünyada, pekçok alanda sosyoloji aslında benzeşiyor lakin bu gerçeklik çoğu zaman göz ardı ediliyor.

Aslında gerçek şu: **doktor göçü artık tek bir ülkenin değil, küresel sağlık emek piyasasının yapısal gerçeğidir**. Doktorlar tüm dünyada daha iyi ücret, daha güvenli çalışma koşulları, daha öngörülebilir kariyer, daha az bürokrasi, daha makul iş yükü ve daha insani bir hayat dengesi için hareket ediyor. Elbette Türkiye'de doktorların diğer meslek grupları gibi sorunları olabilir ve bunlar mutlaka konuşulmalıdır. Ancak dünyada yaşanan çok katmanlı bir hareketliliği yalnızca Türkiye'ye özgü bir "çöküş hikâyesi" gibi anlatmak, meseleyi açıklamaktan uzak bir yaklaşımdır.

Frankfurt'tan bakınca görünen tablo daha geniştir. **Almanya doktor çekiyor, ama aynı zamanda "ciddi bir oranda" doktor da kaybediyor**. Almanya'nın doktor nüfusu yaşıyor. Alman sağlık sistemi "göçmen doktor" emeğine giderek daha fazla bağımlı hale geliyor. Alman doktorlar da daha iyi çalışma koşulları için başka ülkelere yöneliyor. Yani mesele sadece "Türk doktorlar Almanya'ya gidiyor" meselesi değildir. Mesele daha büyüktür: **Sağlık sistemleri artık yalnızca teknoloji ve bütçe ile değil, insan kaynağını elde tutma kapasitesiyle de yarışıyor**.

Küresel tablo: doktor göçü istisna değil, yeni norm

OECD'nin son değerlendirmeleri ve DSÖ Avrupa Bölge Ofisi'nin tespitleri, sağlık çalışanı hareketliliğinin son yıllarda belirgin biçimde arttığını gösteriyor. OECD ülkelerinde yüz binlerce yabancı eğitimli doktor çalışıyor. Avrupa'da da yabancı eğitimli doktor sayısı son on yılda güçlü biçimde yükseldi. Bunun anlamı açık: Bugün doktor göçü artık sadece düşük gelirli ülkelere değil, yüksek gelirli ülkelere giden tek yönlü bir hikâye değil; çok merkezli, çok katmanlı ve karşılıklı bir dolaşım.

Bu nedenle "doktorlar gidiyor" cümlesi tek başına yeterli değildir. Asıl sorulması gereken soru şudur: **Kim gidiyor, nereye gidiyor, neden gidiyor ve hangi sistem kimi nasıl ayakta tutuyor?**

Almanya: sadece doktor çeken değil, doktor kaybeden de ülke

Almanya çoğu zaman Türkiye kamuoyunda doktorların vardığı nihai ve kusursuz adres gibi anlatılıyor. Bunun ana sebeplerinin başında burada yaşayan milyonlarca Türkiye kökenli insanımızın bulunması ana nedenlerin başında geliyor. Oysa Almanya'nın kendi kurumları daha karmaşık bir tablo ortaya koyuyor.

Alman Tabipler Birliği'nin 2024 verilerine göre Almanya'da yaklaşık 581 bin kayıtlı, yaklaşık 437 bin aktif çalışan doktor bulunuyor. Aktif yabancı uyruklu doktor sayısı ise 68 bini aşmış durumda. Bu oran, aktif doktorların yüzde 15'inden fazlasına karşılık geliyor. Dahası, aynı kurum 2024 yılında 5 binden fazla yabancı uyruklu doktorun sisteme ilk kez kayda geçtiğini ve

bu akış olmasa Almanya'daki doktor işgücünün önümüzdeki yıllarda yılda yaklaşık 2 bin kişi azalacağını belirtiyor.

Başka bir ifadeyle, **Almanya sadece güçlü olduğu için doktor çekmiyor; sağlık sisteminin sürdürülebilirliği için doktor çekmek zorunda kalıyor.**

Burada dikkat çekici bir ironi var. Türkiye'de "doktorlar Almanya'ya gidiyor" cümlesi sıkça dolaşıma giriyor. Ama "Almanya sağlık sistemini giderek daha fazla göçmen doktorlarla ayakta tutuyor" cümlesi aynı sıklıkta kurulmak istenmiyor.

Son beş yıl: Almanya'dan da 10 binden fazla doktor gitti

En az bunun kadar önemli bir başka gerçek daha var: Almanya yalnızca doktor alan bir ülke değil; aynı zamanda doktor kaybeden bir ülke.

Son beş yılda Almanya'dan yurt dışına giden doktor sayısı şöyle:

Yıl	Almanya'dan yurt dışına giden doktor sayısı
2020	1.674
2021	1.916
2022	2.290
2023	2.187
2024	2.197
Toplam	10.264

Bu sayıların anlattığı şey basittir: **Alman doktor da ülkesinden gidiyor.** Üstelik bu hareketlilik sadece Almanca konuşulan İsviçre ve Avusturya ile sınırlı değil. 2024 verilerinde İsviçre ve Avusturya en büyük hedefler olarak öne çıkarken, ABD, Birleşik Krallık, Kuzey Amerika, Asya ve Avustralya da Alman doktorların yöneldiği alanlar arasında yer alıyor.

Almanya'dan ayrılan doktorların seçili hedefleri, 2024	Sayı
Toplam yurt dışına giden doktor	2.197
İsviçre	675
Avusturya	331
Kuzey Amerika	116
ABD	103
ABD dışı Kuzey Amerika, Kanada dâhil	13
Birleşik Krallık	40
Asya	155
Avustralya	28
Türkiye	16

Yani Alman doktor da dünyaya bakıyor. Daha iyi koşulları tartıyor. Fırsatları değerlendiriyor. Kısacası, **bavulun milliyeti yok.**

Türkiye verisi ne söylüyor ne söylemiyor?

Türkiye'de ise çok sık yapılan bir hata var. İyi Hal Belgesi alan doktor sayısı çoğu zaman doğrudan fiilen yurt dışına giden doktor sayısı gibi okunuyor. Oysa bu belge, yurt dışı çalışma veya eğitim süreçlerinde talep edilen idari bir belgedir; yani güçlü bir yönelim göstergesidir ama fiilî göçün birebir kendisi değildir.

Buna rağmen bu veriyi küçümsemek de doğru olmaz. Çünkü Türkiye'de doktorların dışarıya yönelimindeki artışı açık biçimde gösterir. Doğru okuma şudur: **Türkiye'de doktorların yurt dışına yönelimi gerçektir; fakat bu gerçek Türkiye'ye özgü bir istisna değil, küresel sağlık emek piyasasının Türkiye'deki yansımasıdır.**

Gösterge	Değer	Ölçtüğü şey
TTB iyi hal belgesi sayısı, 2023	3.015	Yurt dışında çalışma başvurularında talep edilen mesleki/sicil uygunluk belgesi
TTB iyi hal belgesi başvurusu, 2024 ilk 4 ay	681	Aynı göstergenin dönemsel devamı
Sağlık Bakanlığı'nın açıkladığı yurt dışına giden doktor sayısı, 2025	412	Bakanlık beyanına göre fiili ayrılış
Sağlık Bakanlığı'nın açıkladığı geri dönen doktor sayısı, 2025	249	Bakanlık beyanına göre geri dönüş
Tıp fakültelerinden mezun olan doktor sayısı, 2024	15.382	Sisteme yeni katılan mezun arzı
Toplam doktor sayısı, 2025	233.000	Bakanlık beyanına göre doktor sayısı

Sorun tam da burada başlıyor. Türkiye'de bazı çevreler bu hareketliliği yalnızca ülkeye özgü tarihî bir felaket gibi anlatmayı seviyor. Oysa daha dürüst cümle şudur: Türkiye'de sorun olabilir ama dünya da sorunsuz değildir.

Yıl	Almanya'dan yurt dışına giden doktor sayısı	Türkiye'de İyi Hal Belgesi alan doktor sayısı
2020	1.674	931
2021	1.916	1.405
2022	2.290	2.685
2023	2.187	3.025
2024	2.197	2.692
2020-2024 toplamı	10.264	10.738

Almanya'nın sağlık sistemi kimin emeğiyle ayakta duruyor?

Asıl kritik nokta burada ortaya çıkıyor. Almanya'daki yabancı doktor varlığı marjinal değil, yapısaldır. Aşağıdaki tablo, 2024 itibarıyla Almanya'da yabancı uyruklu aktif doktorlarda ilk 10 ülkeyi gösteriyor:

Sıra	Ülke	Aktif doktor sayısı
1	Suriye	6.583
2	Romanya	4.285
3	Türkiye	2.863
4	Rusya Federasyonu	2.828
5	Avusturya	2.627
6	Yunanistan	2.543
7	Ukrayna	2.280
8	Polonya	1.895
9	Bulgaristan	1.868
10	Azerbaycan	1.843

Bu tablo birkaç şeyi aynı anda söylüyor.

Birincisi, Almanya'daki yabancı doktor varlığı istisna değil; sistemin içine yerleşmiş kalıcı bir olgudur. İkincisi, Türkiye bu tablonun içindedir ama tablonun tamamı değildir. Yani "Türk doktorlar Almanya'ya gidiyor" cümlesi doğrudur; fakat aynı derecede doğru olan cümle şudur: **Almanya, sağlık sistemini çok sayıda ülkeden gelen doktorların emeğiyle sürdürüyor.**

Üçüncüsü, bu tablo Almanya'nın neden bu kadar çok yabancı doktora ihtiyaç duyduğunu da düşündürür. Eğer sistem kendi içinde yeterince dengeli ve sürdürülebilir olsaydı, neden bu ölçüde dışarıdan doktor desteğine ihtiyaç duysun?

Alman doktorlar neden ayrılıyor?

Burada mesele yalnızca sayı değil, nedenlerdir. Almanya'daki doktor hareketliliğini anlamak için "kaç doktor gitti?" sorusunun yanına "neden gidiyorlar?" sorusunu da koymak gerekir. Cevap üç güçlü başlıkta toplanıyor: **bürokrasi, iş yükü ve tükenmişlik.**

Alman Hastane Enstitüsü ile Alman Hastaneler Birliği'nin 2025 araştırmasına göre hastanelerde doktorlar ve hemşireler günlük çalışma sürelerinin yaklaşık üç saatini dokümantasyon ve kanıt yükümlülüklerine ayırıyor. Araştırma, yalnızca bu dokümantasyon yüküyle meşgul teorik doktor kapasitesinin 66.300 tam zamanlı doktora denk geldiğini hesaplıyor. Bu olağanüstü bir rakamdır. Çünkü burada sorun sadece doktor sayısı değil; **doktorların ne kadar süre gerçekten doktorluk yapabildiğidir.**

Almanya hastanelerinde bürokrasi yükü, 2025	Gösterge
Doktorların günlük ortalama dokümantasyon süresi	3 saat
Doktorlarda dokümantasyonun günlük çalışma zamanındaki payı	%37,5
Dokümantasyonla meşgul teorik doktor tam zaman eşdeğeri	66.300
Bu kapasitenin toplam doktor tam zaman gücüne oranı	%38
Günde 1 saatlik bürokratik işlem azaltımla kazanılacak hasta bakım kapasitesi	22 bin doktor + 49 bin hemşire

Bir başka önemli veri de Marburger Bund'un 2024 araştırmasından geliyor. Bu araştırmaya göre Almanya'daki maaşlı doktorların yüzde 28'i hasta bakımındaki doktorluk faaliyetini tamamen bırakmayı düşündüğünü, yüzde 49'u sık sık aşırı yüklendiğini, yüzde 59'u ise kurumlarındaki personel durumunu kötü bulduğunu söylüyor.

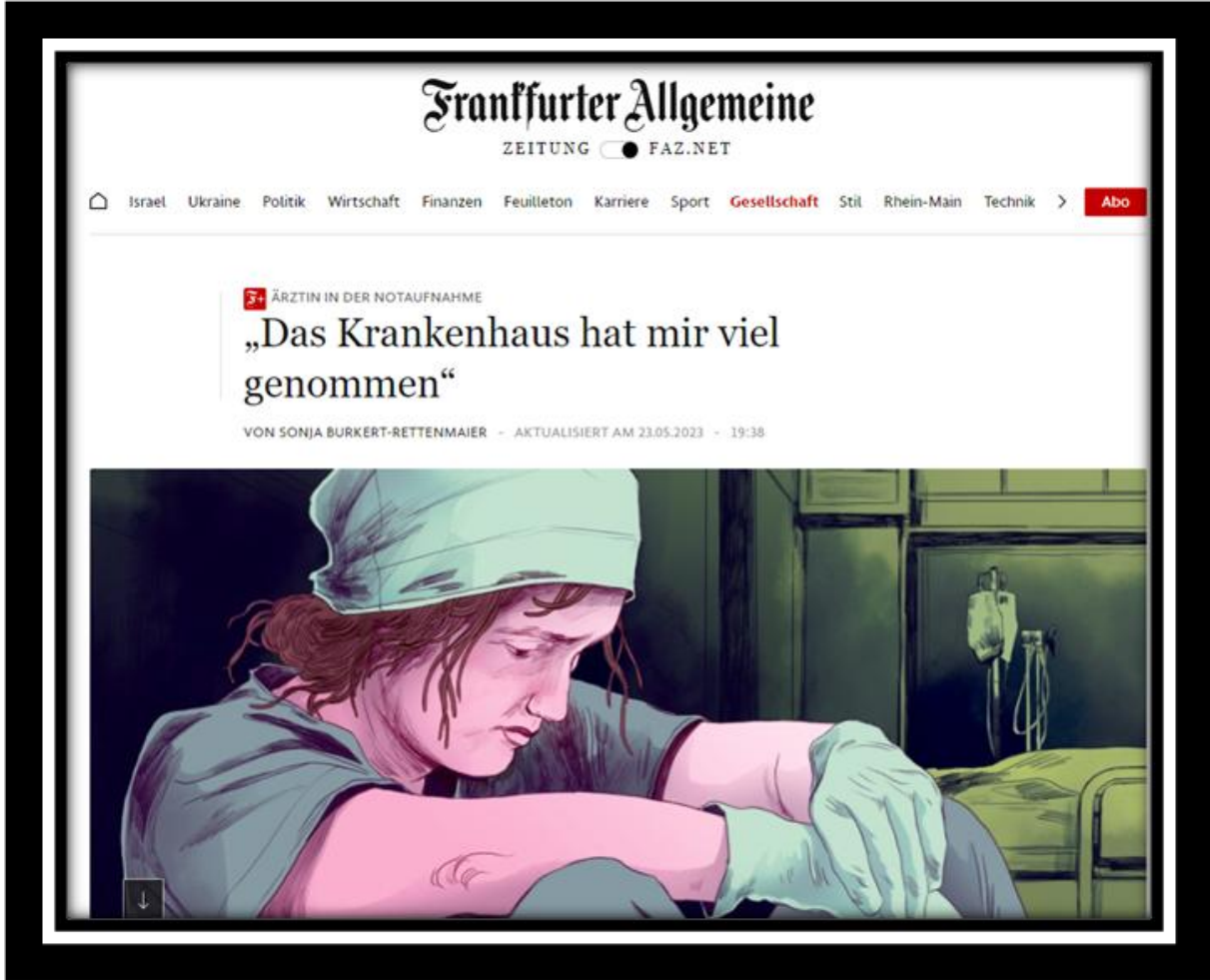
Almanya'da doktorların çalışma koşulları, MB-Monitor 2024	Oran
Hasta bakımındaki doktorluğu tamamen bırakmayı düşünenler	%28
Sık sık aşırı yüklendiğini söyleyenler	%49
Sürekli sınırlarının ötesine geçtiğini söyleyenler	%11
Doktor personel durumunu kötü/epey kötü bulanlar	%59
Son iki yılda doktor kadrosu azaltımı yaşayanlar	%42

Yani Almanya'da da doktorluk, dışarıdan görüldüğü kadar steril ve sorunsuz bir meslek deneyimi değil. Ağır iş yükü, artan bürokrasi, personel açığı, mesleki tükenmişlik ve iş-yaşam dengesizliği Almanya'da da doktorların temel gündemlerinden biri.

Şiddet, yıpranma ve sessizleşen tükenmişlik

Türkiye'de doktorlara ve sağlık personeline yönelik şiddet meselesi son yıllarda çok daha görünür, çok daha sert ve kamuoyunda çok daha yoğun tartışılan bir başlık hâline geldi. Bu görünürlük, sorunun ciddiyetini göstermesi bakımından elbette önemlidir. Ancak buradan hareketle, benzer gerilimlerin yalnızca Türkiye'ye özgü olduğu sonucuna varmak da doğru

değildir. Almanya örneği, sağlık çalışanına yönelik yıpratıcı davranışların, sözlü saldırıların, fiziksel temas içeren tacizlerin ve mesleki tükenmişliğin orada da mevcut olduğunu; sadece bunun çoğu zaman Türkiye’deki kadar yüksek sesle, siyasi polemik eşliğinde ve gündelik medya diliyle konuşulmadığını göstermektedir.

Nitekim **Frankfurter Allgemeine Zeitung**’da 23 Mayıs 2023 tarihinde yayımlanan “*Das Krankenhaus hat mir viel genommen/ Hastane benden çok şey aldı.*” başlıklı yazı, bu sessiz yıpranmanın son derece çarpıcı bir örneğidir. Acil serviste çalışan genç bir kadın doktorun birinci tekil anlatımıyla kaleme alınan metin, Almanya’daki hastane hayatının doktordan sadece zaman ve emek değil; sağlık, özel hayat, idealizm ve psikolojik dayanıklılık da aldığını gösteriyor. Yazıda doktor, çalıştığı “3 numaralı oda”yı yalnızca bir müdahale alanı olarak değil, aynı zamanda **hakarete uğradığı, dövüldüğü, ısırıldığı, cinsel saldırıya maruz kaldığı, aşağılandığı ve ardından yeniden çalışmak zorunda kaldığı** bir mekân olarak anlatıyor.

Bu anlatının dikkat çekici tarafı, yaşananların sansasyonel bir öfke diliyle değil; daha içe dönük, daha kurumsal, daha “sessiz” bir tükenmişlik diliyle aktarılmasıdır. Türkiye’de benzer olaylar çoğu zaman geniş siyasi ve toplumsal tartışmaların parçası hâline gelirken, Almanya’da bu tür sorunlar daha çok **kurumsal yönetim, işyeri düzeni, personel planlaması, insan kaynakları, sendikal temsil ve hastane içi işleyiş** başlıkları altında ele alınmaktadır. Bu durum, Almanya’da sorunun daha küçük olduğu anlamına gelmez; daha çok, **sorunun kamusal gürültü yerine kurumsal mekanizmalar içinde yönetilmeye çalışıldığına** işaret eder.

Başka bir deyişle, Türkiye’de sorun daha çıplak ve daha gürültülü yaşanıyor olabilir; Almanya’da ise daha örtük, daha teknik ve çoğu zaman arka planda çözülmeye çalışılan bir biçimde ortaya çıkıyor. Ama özünde mesele benzerdir: **doktor yalnızca hastalıkla değil, sistemin kendi yüküyle de mücadele etmektedir.**

Almanya’da yaşanan doktor nüfusu: sessiz baskı

Almanya’nın bir başka yapısal sorunu da yaşanan doktor nüfusu. Federal İstatistik Dairesi verilerine göre Almanya’daki doktor ve diş doktorlarının yaklaşık yüzde 31’i 55 yaş ve üzerindedir. Aynı dönemde yaklaşık 121 bin doktorun göç geçmişine sahip olduğu görülüyor.

Bu da şu anlama geliyor: **Almanya’nın sağlık sistemi, giderek daha fazla genç göçmen doktor emeğiyle dengeleniyor.** Başka bir ifadeyle Almanya’nın dışarıdan doktor alması yalnızca bir tercih değil, aynı zamanda demografik baskının sonucudur.

FAZ Gazetesinin işaret ettiği çelişki

Geçtiğimiz günlerde Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung Gazetesinde yayımlanan “Zwischen Damaskus und Berlin/ Şam ve Berlin arasında” başlıklı haber bu çelişkiyi çok iyi özetliyordu. Haberde, Almanya’da Suriyelilerin geri dönüşünün siyaset düzeyde tartışıldığı bir atmosferde, Alman hastanelerinin aynı anda Suriyeli doktor emeğine nasıl ihtiyaç duyduğu görünür hale geliyordu.

Bu haberin anlattığı şey sadece Suriyeli doktorlar meselesi değildir. Daha büyük soruyu görünür kılar: **Bir tarafta göçmen doktorları tartışan siyaset, diğer tarafta “nöbeti kim tutacak?” diye soran hastaneler.** Bu, Almanya’nın göçmen doktorlarla kurduğu ilişkinin ne kadar yapısal hale geldiğini gösteriyor.

Türkiye'yi eleştirelim; ama dünyayı yok saymadan

Türkiye'de diğer meslek mensuplarının sorunları gibi elbette doktorların da sorunları konuşulmalı; burada savunmacı bir inkâr dili doğru değildir. Ama aynı ölçüde yanlış olan başka bir şey daha vardır: Dünyada yaşanan geniş ölçekli sağlık emeği hareketliliğini yok sayıp her şeyi yalnızca Türkiye'ye özgü bir çöküş hikâyesi gibi anlatmak.

Benim itirazım tam da buna.

Çünkü Frankfurt'tan bakınca tablo daha net görünüyor. Almanya doktor çekiyor, ama doktor da kaybediyor. Almanya'nın doktor nüfusu yaşıyor. Almanya göçmen doktor emeğine bağımlı hale geliyor. Almanya'da doktorlar da bürokrasi, iş yükü ve tükenmişlikle mücadele ediyor. Almanya'dan doktorlar İsviçre'ye, Avusturya'ya, ABD'ye, İngiltere'ye ve başka ülkelere gidiyor.

O halde soru şu: **Biz neden küresel bir sağlık emeği hareketliliğini, üstelik pekçok ülkede varolan gerçekliği, ısrarla yalnızca Türkiye'ye özgü bir kriz gibi anlatmayı seviyoruz?**